

700-lecie Lublina i inicjatywa Komisji Historycznej Oddziału PAN w Lublinie

W Wielki Jubileusz Lublina – 700-lecia nadania praw miejskich – obchodzony z wyjątkową okazałością w 2017 roku włączyła się także aktywnie Komisja Historyczna oddziału lubelskiego PAN, uznając potrzebę zaprezentowania lublinianom nowości historycznych o ich grodzie oraz trwałego wyeksponowania osiągnięć środowiska naukowego. Kierowano się przy tym zarówno misją naukową, jak i zobowiązaniem wobec własnego miasta i jego społeczności. Już w przeddzień Jubileuszu, w październiku 2016 roku, mając organizacyjne i materialne wsparcie urzędu Prezydenta Miasta Lublin, zorganizowano dwudniową udaną konferencję poświęconą dziejom miasta, która odbyła się w Trybunale Koronnym, zyskawszy zainteresowanie głównie środowisk akademickich, ale także lublinian i lubelskich mediów.

Sesja to było równocześnie zobowiązanie, że następnie powstanie książka. I w końcu roku jubileuszowego powstała, także przy wsparciu prezydenta Lublina. A faktycznie powstały dwie zwarte publikacje: książka i kolejny rocznik TEKA Komisji Historycznej PAN Oddział w Lublinie. Złożyło się na to wiele tekstów: historyków, historyków sztuki, polonistów, muzealników i bibliotekarzy, z różnorodnymi wątkami dziejów miasta na przestrzeni kilkuset lat. Książka nosi tytuł „Lublin przez siedem wieków. Wydarzenia i ludzie” (Wyd. KUL, 2017). W słowie wstępnym Prezydent Miasta Lublin dr Krzysztof Żuk napisał m.in.: „Cieszę się, że w roku jubileuszowym udało się zebrać w jednej publikacji tyle ciekawych historii miasta i społeczności lubelskiej, od XIV wieku po czasy współczesne. Dziękuję pasjonatom [...] pracownikom Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Instytutu Pamięci Narodowej oraz Muzeum na Majdanku za zaangażowanie w przygotowanie powyższej publikacji. Dzięki starannemu opracowaniu tego zbioru mieszkańcy Lublina i nasi goście będą mogli poznać historie opowiadające o wielowiekowym dziedzictwie miasta i tożsamości lokalnej”.

Rzeczywiście, książka przywraca pamięć wielu zapomnianych lub zapożyczonych zdarzeń, miejsc i ludzi. Warto wskazać na kilka wątków, z racji ich oryginalności i historycznych związków ze współczesnością. Oto jest, m.in. tekst o wydarzeniach przed powstaniem styczniowym, który wskazuje na miejsca i przestrzenie (kościół Kapucynów, Dominikanów, pomnik Unii Lubelskiej, Brama Krakowska) religijno-politycznych manifestacji oraz formy protestu i sprzeciwu (msze za Ojczyznę, śpiew „Boże coś Polskę”, noszone znaki protestu), co powtórzy się w XX wieku prawie jak kalka w latach „Solidarności”; inny przypominał o wojennym obozie przy ul. Lipowej (obok cmentarza), w którym przez kilka

pierwszych lat II wojny Niemcy przetrzymywali Żydów, pośród których również jeńców żołnierzy września 1939 roku (dziś na tym miejscu stoi handlowy gmach „Plaza”); kolejny – o pomocy lublinian dla walczących o wolność Węgrów w 1956 roku, płynącej w postaci leków, paczek, odzieży, zebranej społecznie gotówki (ok. 420 tys. zł); około 40 lekarzy i pielęgniarek zgłosiło chęć wyjazdu, powołano Komitet Pomocy Węgrom.

Z innej kategorii przypomnień historycznych należy wskazać na kulturę i twórców. Z czasach I wojny światowej opisano grupę wojskowych austriackich, żołnierzy artystów (wiedeńczyków), którzy w ramach głoszenia chwały nowych zdobywców Lublina pozostawili po sobie utwory rysunkowe i malarskie miasta i jego oryginalności, m.in. obrazek rodzajowy ulicznej kawiarni lub piwiarni pokazujący „rosyjską Polskę”, stary lubelski kirkut, nieistniejącą już dziś ulicę Szeroką, gmach Generalnego Gubernatorstwa (dziś budynek UMCS przy Placu Litewskim), czy barwną panoramę starego miasta („z koronkowym obrysem wszystkich wież i sygnaturek miasta”), malowaną od strony Zamku. Te wszystkie „lubliniana” przechowywane są do dziś w jednym z muzeów w Wiedniu. Na ważny i interesujący wątek z dziejów lubelskiej architektury, obok której w samym Śródmieściu codziennie przechodzimy, najczęściej nie uświadamiając sobie, kto i kiedy je tworzył. To historia architekta-artysty Henryka Paprockiego i jego oryginalnych, efektownych, ozdobnych budowli, powstałych w pierwszych trzech dekadach XX wieku: m.in. okazałych kamienic przy Krakowskim Przedmieściu 57 i 59 (przylegające do parku Saskiego), na rogu Krakowskiego i Wieniawskiej, przy ul. Wyszyńskiego 1 (narożna) oraz po obu krańcach ul. Górnej (także przy Narutowicza 22).

Na całą książkę składa się siedemnaście tekstów, tworzących trzy działy: „Lublinianie i czasy przełomów”, „Kościoły i wspólnoty” oraz „Twórcy i artyści”. Są w tym jeszcze „dzieje lubelskiego herbu, różne wybrane wątki przełomowych zdarzeń, początki lubelskiego Kościoła, powstanie 1863 roku, pierwsza i druga wojna światowa [...], przeróżne przejawy życia kulturalnego wspólnoty. Poznajemy m.in. spiskowców, polityków, duchownych, architektów, malarzy i poetów. Choć nie jest to pełna historia Lublina, jednak daje przekrój życia miasta i jego społeczności”.

Lublinianie docenili wysiłek swoich naukowców i odkrywaną przez nich historię miasta – książka przyjęta została z dużym zainteresowaniem i aplauzem; dowiodła tego m.in. bardzo udana promocja książki odbyta w Bibliotece im. Hieronima Łopacińskiego, noty prasowe oraz stałe zainteresowanie czytelników i księgarzy. I to jest ten oczekiwany efekt: ożywiona historia miasta i poczytność publikacji. Trwała cegiełka dla uczczenia 700-lecia lubelskiego grodu, „zbudowana” z inicjatywy członków Komisji Historycznej Oddziału PAN w Lublinie i środowiska lubelskich uczonych.

Eugeniusz Niebelski

Prof. dr hab. Eugeniusz Niebelski jest przewodniczącym Komisji Historycznej PAN Oddział w Lublinie.